

Amtmanné Hédervári Zita

Hagyomány és felelősség.
Hagyományos forma, és mintakincs
napjaink tárgykultúrájában III.

NSZFI
NEMZETI SZAKKÉPZÉSI
ÉS FELNŐTTKÉPZÉSI INTÉZET

A követelménymodul megnevezése:
Népi kézműves vállalkozás működtetése

A követelménymodul száma: 1004-06 A tartalomazonosító száma és célcsoportja: SzT-035-30

HAGYOMÁNY ÉS FELELŐSSÉG: ANYAG, FORMA, SZERKEZET, MOTÍVUMOK RÉGEN ÉS NAPJAINK TÁRGYKULTÚRÁJÁBAN

Sweet Gulliver meséjét a gyerekkor után kb.20–30 évvel később is el kellene olvasni, hogy észrevegyük igazi, társadalmi célzatú mondanivalóit. A hajótörést szenvedett idegen parton magához térő, ébredő-eszmélő Gulliver, megdöbben az "apró nép" azonos módon cselekvő, mégis egymást "megnemérteni" akarók táborán, hiszen oly mindegy a cipő formája – hegyes-e vagy vágott orrú – fontos, hogy Ember hordja, és hogy képes legyen közös cél érdekében dolgozni. Bármely társadalomban, tisztességes emberek társadalmában, a társadalom legfontosabb ügye: a nevelés. A jól megfogalmazott nevelés, a nemzet továbbélésének biztosítója! A nevelés célját, a népi kézművesek képzésének fontossága révén így lehetne megfogalmazni: egyetemes műveltséggel rendelkező, sokoldalú – hagyományait ápoló és továbbadó – egyéniségekre van szükség, akik a jövő kor elvárásainak is meg tudnak felelni. Számunkra a felelősségvállalás – hagyományőrzés.

A nevelés egyidős az emberiséggel, már a barbárság ill. vadság fokán is beszélhetünk nevelésről, bár ez inkább még csak leutánczásnak minősül. A kezdetekben a természetből ellesett leutánczással is "nevelődött" az ember.

A legfontosabb azonosság a népi kézműves szakmákban, hogy a mesterségek mindegyike, természetes alapanyagok felhasználásával dolgozik. Az anyag tapintható szépségén túl, a másik közös vonás, hogy a kézműves szakmák mindegyikében az anyag szerkezetét megismerve, esztétikai igényességgel alakította ki termékeit az ember. A régmúlt emberei nagyobb anyagismerettel rendelkeztek – könnyebb helyzetben voltak – mivel jobban "benne éltek" a természetben.

Az anyaghasználat, a struktúra, a rajz, a rajzi-beszéd, a jel – egyszerre fejlődött a beszéddel, a dallal, vagyis mindenki számára egyaránt érthető volt a vizuális és verbális (szóbeli) kommunikáció. Az ősi rajzok, használati tárgyak, néprajzi kincseink, az egyetemes kultúra részei – tudni kell róluk! A hagyományápolás fontos feladat, mely a vizuális ismeretek elsajátítása, a népszokások megismerése, átadása, a néprajzi ismeretek elsajátítása révén érhető el – felelősségteljes ön- és kézműves társaink nevelésével; valamint ízlésalakítás révén, az össz-társadalomra való ráhatással.

A kézműves mesterségek majd mindegyike, a legősibb tevékenységi módok és bármilyen furcsán hangzik is, mindenki rendelkezik – egy kollektív tudásból eredeztethető – belső intuitív képességgel – egy kiaknázatlan, "tenniakaró" formáló-alkotókészséggel.

ESETFELVETÉS – MUNKAHELYZET

Ön, a népi kézműves mesterségek bármelyikét folytatja, vállalkozásának, termékeinek látványos bemutatására mindig szükség van, ezért és – elhivatottsága elmélyítése érdekében – rendszeresen ellátogat népművészeti rendezvényekre, a Hagyományok Házába, vagy a Népművészeti Egyesületek Szövetségének rendezvényeire.

Ön faműves vagy fajték készítő népi kézműves foglalkozást gyakorol, esetleg kosárfonó és fonott bútorkészítő, vagy fazekas, vagy textil alapanyagok sokféleségének valamelyikével dolgozik, szakmája széleskörű skálájának sokféle termékét gyártja és főleg, ajándék- valamint, használati tárgyakat készít.

Feladata: régi népi és ősi tárgyak szerkezetének, anyagának, azokon fellelhető jelképeknek, szimbólumoknak a megismerése. Termékei készítésénél, a funkció meghatározásához igazodó, anyag és szerkezet hagyományos (eredeti, vagy átírt) motívumok használata, megválasztása. A ritmus–arány strukturális megjelenítése, hagyományőrző elemek alkalmazása, alkotásai létrehozásánál.

Kereshet, adott témához kapcsolódó területet – helytörténeti múzeumot, kiállító helyet, könyvgyűjteményt, vagy néprajzi könyvet – ahol, amelyből gyűjtőmunkát készíthet egy-egy tetszőlegesen kiválasztott témakörből.

Az önálló témaválasztás alapján elkezdett gyűjtőmunka feldolgozása, közös megbeszélés után tanára, oktatója útmutatásával, jóváhagyásával történjen.

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

A hagyományőrzés fontosságát, minden elhivatott népi kézműves, fontos feladatának kell, hogy tekintse! A hagyományápolás, múltunk tiszteletével, megismerésével kezdődik. Nem csak saját történelmi és kulturális múltunk, hanem az emberiség kezdeti korszakainak megismerésével kell kezdődnie a hagyományápolásnak, mely főleg a régi mesterségekből, művészetekből, a múltbeli gondolkodó emberek cselekvéseire való odafigyeléssel sajátítható el!

A magyar értelmező szótár meghatározása szerint a hagyomány: egy közösségben tovább élő – tudatosan ápolat – szokás, ízlés, szellemi örökség.

Művészeti örökségeink több ezer évesek. Szellemi és motívumkincseink, tudatosan – és tudat alatt is – tovább élő örökségének csodás példája, a hódmezővásárhelyi – visszafogott színvilágú, lapos öltéssel hímzett – párna motívum. (1. ábra)

1. ábra. Vásárhelyi motívum

Megfigyelhető a vonalvezetések hasonlósága, ha összehasonlítjuk a párna részlet indás virágát, a honfoglalás kori tarsolylemez díszítésével! A napjainkban is élő, hímző-asszonyok e jelenlévő örökséggel bizonyítják a motívumok több száz éven keresztül megőrzött vonalvezetéseinek átörökítését, a hagyománytiszteletet. (2. ábra)

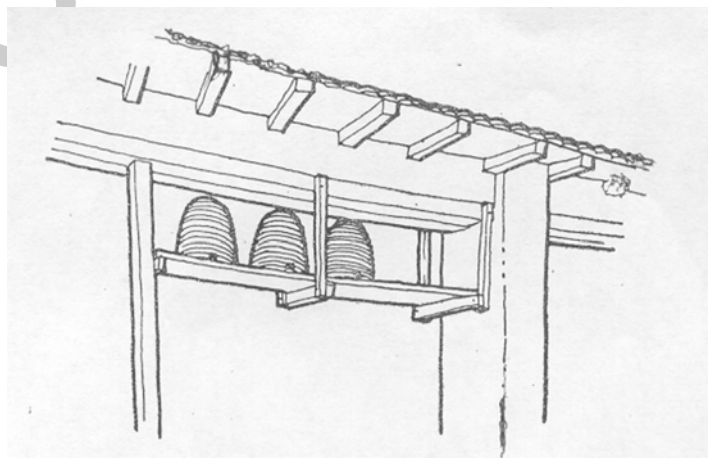
2. ábra. Honfoglalás kori motívum

A hagyomány tiszteletből fakadó hagyományápolás, napjainkban már csak párnák, terítők hímzéseiben jelentkezik, de fél évszázada még az öltözetben, viseletben is jelen volt. A hagyományok tisztelete régen, a hiedelemrendszerből, népszokásokból táplálkozott. **A népszokás:** a nép dalaira, táncaira, öltözetére, viselkedésére vonatkozó bizonyos közösség ünnepei, magatartás formái, melyek az év "jeles ünnepei" során generációról generációra hagyományozódtak.

A népszokások megszabták a közösség erkölcsi rendjét, az illemet, és a közösség egymáshoz való viszonyát is. A népszokások naptári évhez fűződtek, évszakokhoz, évszakok változásaihoz, napfordulókhoz, a gazdasági élet különböző eseményeihez. Tavaszi – kedves – megfigyelésen alapuló mondókánk: Sándor, József, Benedek, zsákban hozzák a meleget. Az első igazán meleghezó nap, március 18.-a. Március 19-én hajtják ki az állatokat a legelőre és e napon eresztik ki a méheket is. A méhészkedés az egyik legősibb foglalkozások egyike. A kaptár, a (vessző)kas szavaink (akár a finn-ugor eredetű méz, odú szavak) ezen foglalkozások ősrégi eredetére utal.

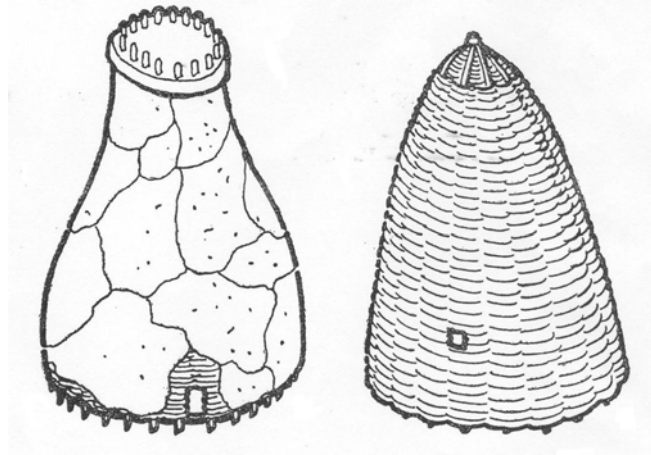
Az ember ősidőktől kezdve feldolgozta a természet nyújtotta terméseket, anyagokat: táplálékkul, ruházként, hajléka védelmére, és hajlékában. A fonás, a sövényfonás, a szövés, hímelés a legősibb – talán az első – kézműves tevékenységi fajták. A történelem folyamán mindenütt használták a fonható szálak anyagokat, mint azt a világ számtalan pontján talált régészeti emlékek bizonyítják.

A félerdős, erdős helyeken a fa és cserjeféléket is feldolgozta az ember, pl. a mogyoró, a fűz, somgyűrű vesszőit, a hárs, a nyír, a fenyő, és juharfa hasítékait, kérgét is alapanyagként tekintették. A folyók, tavak vidékén használatos volt a gyékény, káka, sás, és egyéb nádfajták (Egyiptomban és dél-keleten a papirusznád, stb). Kosártörödékek, bölcsők és lábbeli maradványok, valamint cserepeken fennmaradt szövés textúrájának lenyomatai találhatók a világ sok-sok országában. Időszámítás előtti időkből is megőrződtek fonható anyagokból készített tárgyak, melyeket a forró homok, vagy a jég konzervált. Pl. sávolykötéses és zsinórfonásos technikával készültek a jégbe fagyott ősemlék (Ötzi nevű) használati eszközei, felszerelési tárgyai, sőt ruházati darabjai is. Svédországi, Mezopotámiai, Olaszországi, Dél-tiroli és rengeteg Magyarországon feltárt lelet bizonyítja a magas színvonalú kézműves tevékenységek létét. **Az ősi formák készítése technikáit nemzedékről nemzedékre átadták utódaiknak az ügyes kezű emberek.** Egy-egy mesterség "időtlenséget" bizonyítják a régi alkotások, melyek közül egy több ezer éves formát és technikai megoldást, a képen látható – zsúpszalmából készített – kaptárokon, melyeket napjainkban is spirálfonással készítenek akár szakajtó vagy kenyeres kosár funkcióval is. (3. ábra)

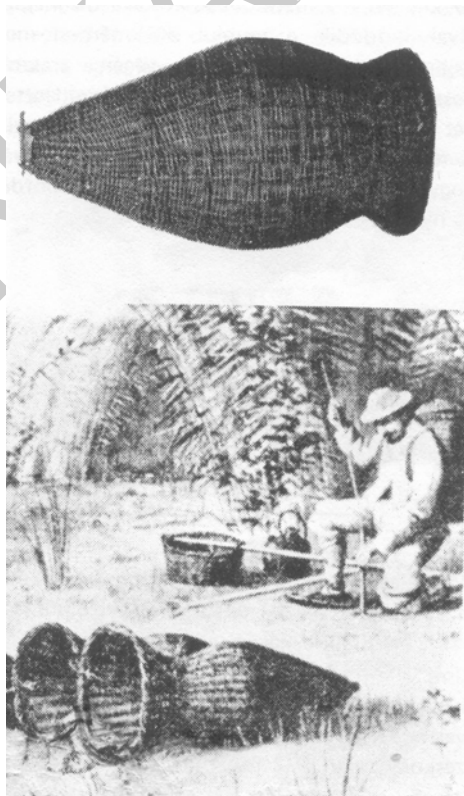
3. ábra. Méhkasok

A méhkas, az Alföldön és az ország más területein is szalmából fonták, de készítették mogoró- vagy fűz vesszőből is. A sűrű sövényfonásos kaptár egyszerű vesszőből készített és agyaggal betapasztolt változata látható a 4. ábrán.

4. ábra. Vesszőkasok

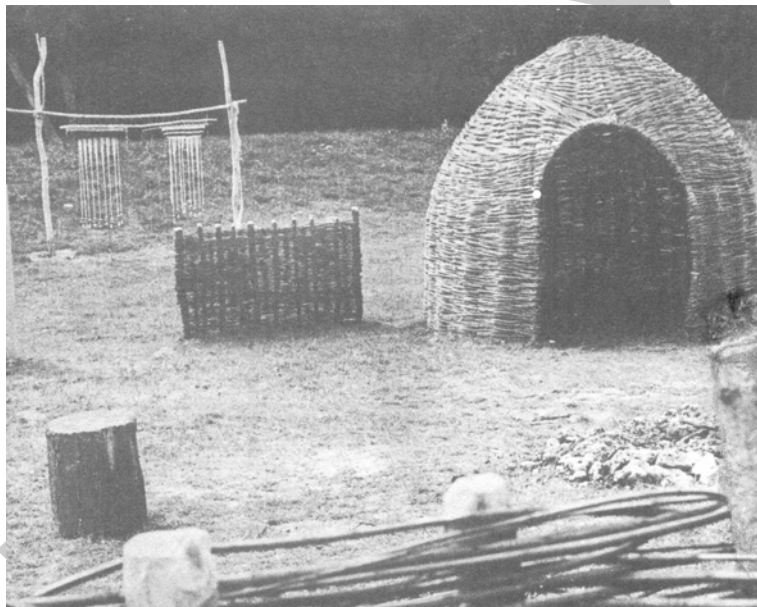
Halászó, vadászó nomád őseink a természet nyújtotta csúcsos formákat leleményesen felhasználták, méhkasok, tárolók, halfogók készítéséhez. A csúcsosan növekvő ágak közeit vesszővel körbefonva alkalmazták eleinte halfogásra, ún. varsa készítéséhez. (5. ábra)

5. ábra. Halfogó varsa

Eleinte a csúcsosan szétágazó végződésű botanyagot használták fel, később a megfigyelés és kezűgyesség fejlődésével már saját kialakítású – fűzvessző vagy egyéb hajlékony, rugalmas alapanyag felhasználásával – készítettek tárgyakat, például egyszálas kifonású, sűrű vesszős halfogó varsákat. A természet-adta formákból, igényeiknek megfelelő rendeltetésű (funkciójú) tárgyakat konstruáltak.

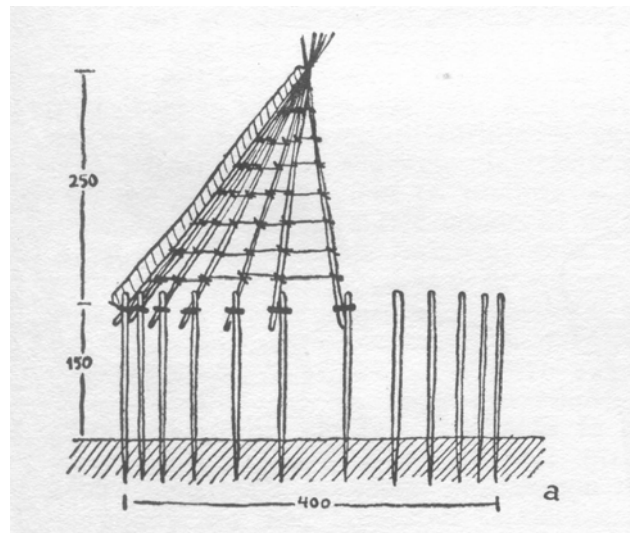
Formaalakításuk miatt erősek, a vékony fűzvesszőből sövényfonással készített – hasonlóan önmagát merevítő palástszerkezetű – építmények, a jurta-formájú "enyhelyek" melyek a honfoglalás kori régi időkben a pásztorok nyári szálláshelyei voltak. A fűzfavesszőket – felhasználás előtti nap estéjén, vízbe (lehetőleg esővízbe) történő beáztatással – rugalmassá, hajlékonnyá lehet tenni, majd reggel kezdődhet feldolgozásuk, ütlegelőfával történő szépen tömörített felületté alakításuk. Hagyománytiszteletként – az ősi tudás felélesztésével – készítettek egy pásztorjurtához hasonló játszókunyhót, gyerekek bevonásával Csillebércen, a Fiatalok Népművészeti Stúdiójának tagjai (6. ábra)

6. ábra. Sövényfonásos kunyhó

Sövényfonással font talpas házakat, magtárat, kukoricagórét és egyéb mezőgazdasági rendeltetésű alkotásokat készített az ügyes kezű ember. A magyar ember találékonyságára jellemző, hogy a századfordulón elszaporodott farkasok miatt, kettős falú belső oldalon hasított vesszőjú végzésekkel fűzött (abból menekülni nem tudott a farkas!) farkas csapdákat készítettek. Népi kézműveseink legjobbjai, a mai napig őrzik, a farkas verem fűzvesszőből épített konstrukciójának készítése menetét szerkezeti "tudását". Gerendavázas vesszőbetétes faházaknál is alkalmazták a fűzvesszőt, agyaggal betapasztott (paticsolt) un. Patics-fal változattal is készítettek építményeket, vagy oromfalak padlás betéteinél is használták a vesszőfonást. Hasonló szép példákat, jó minőségű fotókat találhatunk Nagy Mari – Vidák István: Kaskötés, kosárfonás című könyvében.

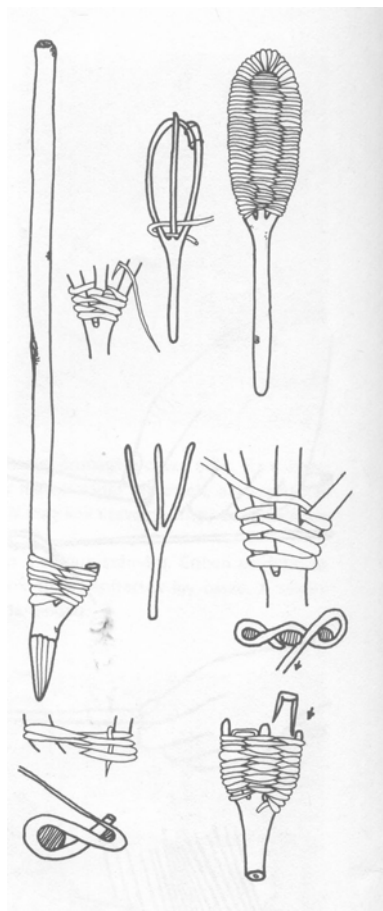
A főleg juhászok részére, gyorsan felállítható – kötözött faváz szerkezettel – készülő pásztorszállást, egyes helyeken (erdélyi hegyi legelőkön) még napjainkban is készítenek. Igaz ugyan, hogy napjainkban már csak bőrszíjakat – és nem állati inakat – használnak, mint őseink. A köralaprajzú "esztena" a tárolóhely rendeltetésén kívül a pásztoreMBER munkatevékenységének is (tejoltás, sajt készítés) a színhelye volt. Ebben a kunyhóban aludt a pásztor és tartotta személyes tárgyait, holmiját és a tejfeldolgozás eszközeit is. (7. ábra)

7. ábra. Esztena

A fonható szálak (gyékényfélék, indák, vesszők) növények és a fafélék, a viszonylag egyszerűen megmunkálható anyagokhoz tartoznak, és általában adóttak a természetben. A legegyszerűbb használati eszközök sok esetben ezeknek, az egyszerű anyagoknak az ötletes összedolgozásával pl. furcsa növényű fa (bot) és vessző – tehát anyagtársítások révén – jöttek létre. A szerkezet és anyag kapcsolatának érdekes példája, amikor a vesszőfonást, szélesebb anyag felület kialakítása céljából készítenek.

A földtől elszakadt, technokrata társadalmunkban, ezeket a – munkát megkönnyítő – eszközöket egyre kevesebben használják, és sajnos kevesen ismerik a szőlő dugványozót, az ültetőbotot, vagy a must szűrőt. Az újonnan végző népi kézművesek leleményességén múlik, hogy mennyire sikerülhet egy-egy használati tárgy "rangját" visszaadni! (8. ábra)

8. ábra. Faág (bot) és vessző

A hagyomány fogalmát először a motívumkincsek továbbélése, majd az anyag és szerkezet sajátosságai felől közelítettük meg, de ugyanolyan fontos: a jelképek, szimbólumok felőli megközelítés is.

Jelképek, szimbólumok, motívumok

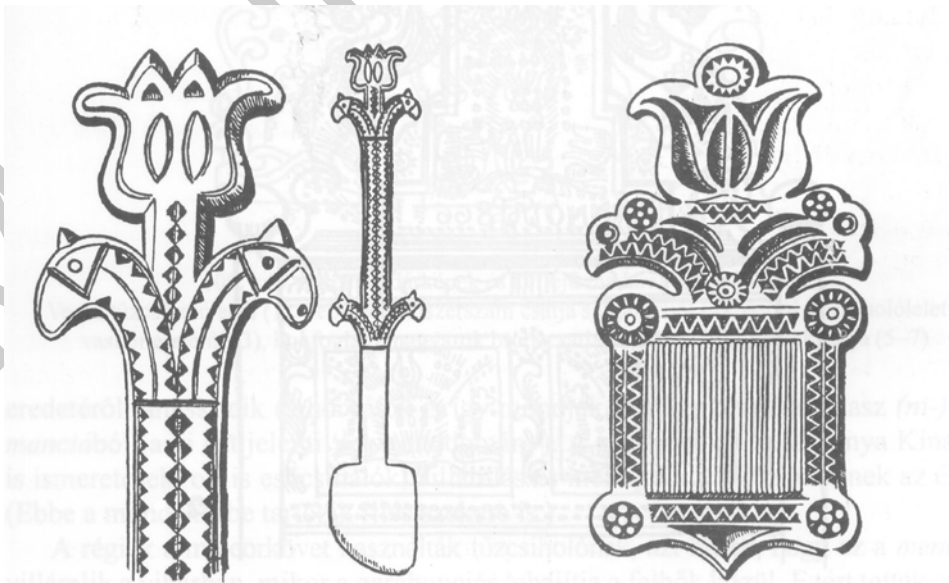
A szimbólumok, a néprajzi ismeretek(regék, mondák, népdalok, népballadák) visszavisznek bennünket abba a korbá, amikor még ember és természet meghitt viszonyban éltek. (A törtető emberi önzés, a természetpusztítás nem volt ilyen hatalmas mérvű!) Természetes volt a föld, növények, állatok iránti tisztelet! Ezt a megfoghatatlan fogalmat, egy figurális kialakítású (átlényegítő képességgel megfogalmazott) állat-növény alakzatot láthatjuk egy különleges kézműves munkán a – permi korból származó – régészeti leleten. Szimbolikus jelentése révén, akár emblémájává is válhatna ez a száguldó szkíta lovas figura (9. ábra)

9. ábra. Székita lelet

Környezetünk megismerése észleléssel, érzékeléssel kezdődik – látjuk, megnézzük a körülöttünk lévő világot, embereket, tárgyakat. A vizuális benyomások hatására, – a szemünk által tudatunkba jutott dolgokat feldolgozzuk, elemezzük, válogatjuk, meglévő tudati elemekkel összekapcsoljuk, esetleg összefüggéseket keresünk – a jelképek rendszerénél, ez fokozottabban igaz! Merjünk elvonatkoztatni a ló-szarvas alakzat sámánisztikus megjelenésétől nem kell meglepődnünk, hiszen a lendületes forma, akár a természet körforgását, vagy az egymásra utalt ember-állat viszonyát is ábrázolhatja.

Figurális díszítések, virág motívumok az egyszerű kása kavarókanálon is megjelennek, mintahogyan rozettákkal, a napszimbólumok legváltozatosabb példáival népművészetünk minden ágában találkozhatunk. (10. ábra)

10. ábra. Rozetta és tulipánmotívumok

A Nap és tulipán motívum együttes alkalmazása – valószínűleg – gyermekáldás vagy jegyajándék készítéséről árulkodik. A fából készített ékrovásos faragású "csigacsínáló" boldogságot áraszt! A faragott, hímzett, rátétes rozetták, a napszimbólumok napjaink élő népművészetében különböző megformálással jelen vannak. Örömmel találkoztam néhány évvel ezelőtti népművészeti vásáron, a csigakészítő eszköz, hasonló kialakítású – hagyományos zöld színű mázzal ellátott – kerámia változatával.

A hagyományörzés nem képzelhető el, néprajzi- és motívumkincseink ismerete nélkül. Bármely nyelv tanulásánál, – így a vizuális nyelv megismerésénél is – legfontosabb, egy alapszókincs elsajátítása. A vizuális nyelv megértéséhez tudni kell, a képi fogalmakat, melyek a látás révén tudatosulnak az agyban, de mindenkiben mélyen benne él egy ősi tudás, amely "felkészít" a jelképek ismeretére. A jelzések, jelek, formák, díszítések összehasonlítása az arányérzék segítségével történik. A jelek a motívumok más-más jellegű használatát, tanulás során el lehet sajátítani. A jel, a jelkép, a ritmus, az arány fogalmait meg lehet tanulni, leírhatjuk – de ezeket (velük való foglalkozás során) főleg elsajátítani, "érezni" kell!

A jelkép egy-egy közösség által elfogadott, értelmezett jel, jelek együttese. Régen az életben maradás biztosító volt a jelrendszer ismerete. Ezek közül az égbolt csillagainak ismerete, (a zodiákus jegyek) a bolygók jeleinek megfelelő alkalmazása, a néhány száz évvel ezelőtt élt ember számára természetes volt. Nem tartozik szorosan a népi kézművességhez, de érdemes megcsodálni a reneszánsz kori úrterítőt. Nekünk valószínűleg sok időt kellene szánni, az 1700-as évek közepén skófiummal hímzett (sodrott arany szál) terítőn látható jelek értelmezésére. (11. ábra)

11. ábra Csillag jegyek

Szégyenkeznünk kell – akár féltékenyek is lehetnénk – a néhány száz évvel ezelőtt élt emberek szélesebb skálájú főleg racionális, és morális tudására.

A szimbólum: tárgy, fogalom, érzelmeket tükröző, sajátos lelki tartalommal rendelkező közismert jelkép. A szimbólummá vált jelkép sok esetben a nép hiedelemvilágából nőtt ki.

Például a népmesék kígyó–királyfija megjelenik a kézműves tárgyakon. Az ember a félelmét védő–óvó szimbólummá fétisizálja. A kígyó mint jelkép, mint gonoszűző szimbólum, ott van a pásztortárgyakon, a "Miska–kancsón" a festékes szőtteseken, sőt az ablak osztóbordák faragásain is. Keresztény jelképek: a hal vagy kettős hal, melynek népművészetünkben is megtalálhatók és szimbólum jelentései megtalálhatók a finnek népi eposzában a Kalevalában is. ennek eredet történet közös gyökerekig nyúlik vissza, és az egytestű hal–madárral a pásztortárgyaink között is találkozhatunk.

A vizuális kincsestár anyagát meg kell ismernünk, hogy felfedezzük a környezetünkben – esetleg – megbúvó értékeket! A jelképek ősi titkai tárulnak elénk, ha következetesen odafigyelünk rejtett mondanivalóikra, és megpróbáljuk alkalmazni egyeseket termékeinknél.

De párhuzamosan – foglalkozzunk ismét az egyszerű kézműves szerkezetekkel, és kövessük a fűz vessző útját a sövénykerítéstől, az anyagtársításokon keresztül a famegmunkálás összetettebb műveleteivel készülő székykapukon át, az első bútorok őiséhez, a szuszék hoz. A Szentendrei (skanzenben) Szabadtéri Néprajzi Múzeumban készített felvételemen az emberi kéz alkotta legősibb kerítésféle, a sövényfont kerítés látható. (12. kép)

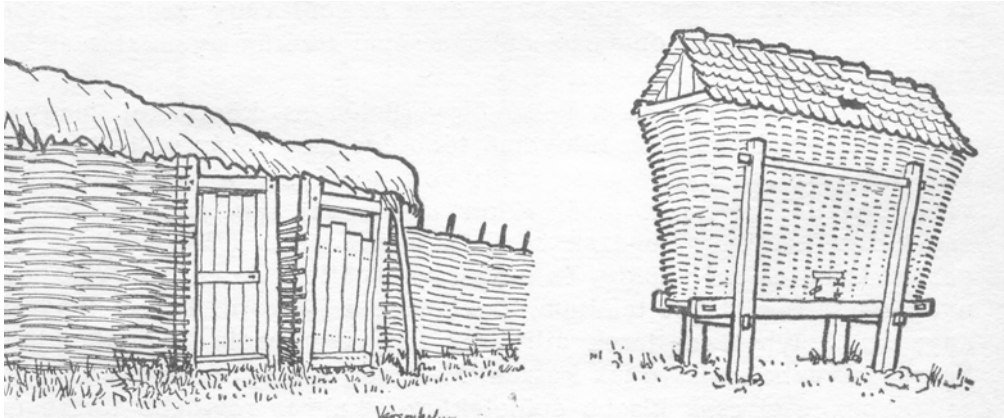

12. ábra. Sövénykerítés

Az előzetesen már bemutatott építmények, pásztorkunyhók, és ezek a kerítések is hántolatlan, nyers vesszőből készültek. A kosárfonáskor nyersvesszőből készülő kisebb kézműves termékeket zöld vesszős tárgyaknak hívjuk, melyekből főleg gazdasági kosarak, kevésbé igényes – pontosabban kültéri – kialakítású használati tárgyak készülhetnek. Alkalmazzuk bátran, mert a fűz vesszők szívóssága – garanciája a tetszetős munkának!

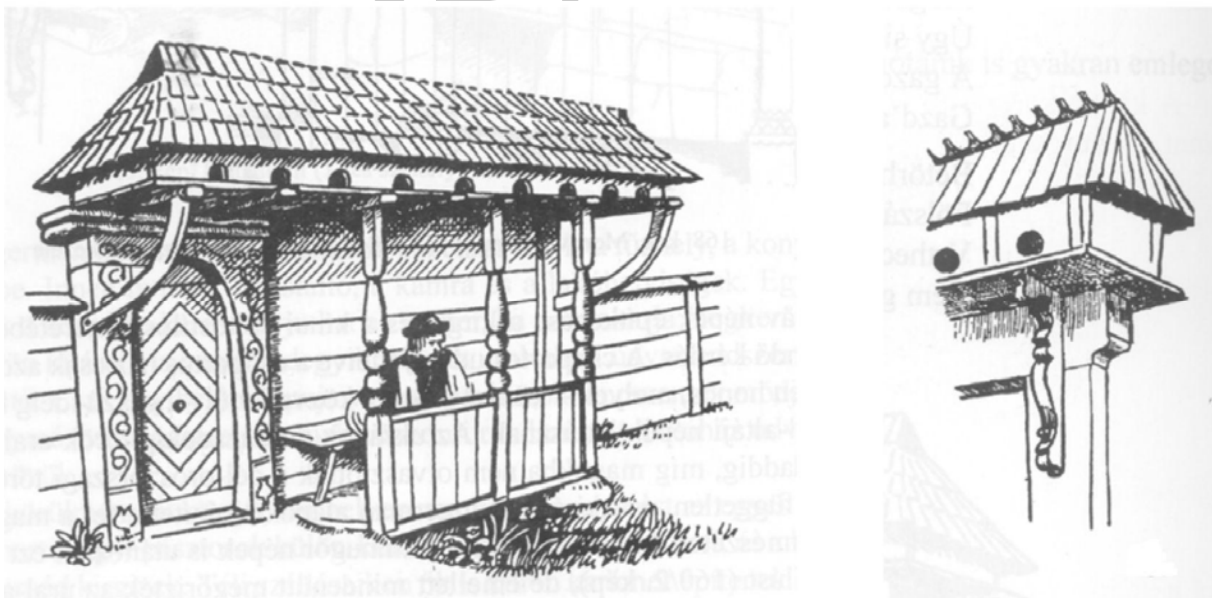
A következő két rajz mindegyikén az anyagtársítást, a fa és vessző közös alkalmazását figyelhetjük meg.

A képen látható magtárnál és telek végét lezáró sövénykerítésnél is a fakombináció részkialakításai biztosítékai a praktikus használatnak. (13. ábra)

13. ábra. Fa és vessző

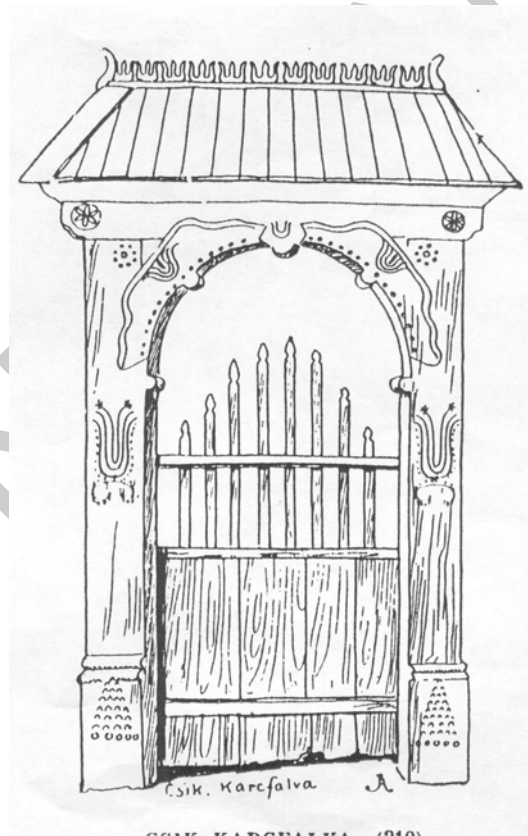
A kert végében elhelyezett kapuk viszonylag alacsonyok voltak, de a bejárati kaput mindig díszesen alakították ki. Sok helyen a fedeles kapuk gerincére, szelleműző motívumokat tettek, vagy kettős megerősített un. kapuzábék fogadták a belépőt. (erről bővebben olvashatunk a "A jel, motívum, ritmus..." című füzetemben. A képen látható kapu kialakításokat nem csak szerkezeti megoldásaik miatt érdemes megfigyelni – egy másféle életszemléletről, egy jobb ember típusról, emberi mentalitásról is árulkodnak a képek! (14. ábra)

14. ábra. Szakállszárító

Megcsodálhatjuk a porta előudvaraként – huzatos volta miatt – "szakállszárítónak" titulált "fogadóhelyet", amelyet pipázgatás, beszélgetés kedvéért alakítottak ki, kis pad elhelyezésével és – okosan – galambtartással hasznosítva az esőtetőt. A galambdúc felerősítésének két változatát is megnézhetjük, melyek mindegyikénél a konzol merev vonalának letompítása volt a cél. Az elsőnél a konzolfá íves formára gyalulásával, a másodiknál a motívumok bevágásával, kifűrészelésével enyhítettek a faanyag derékszögű merevségén.

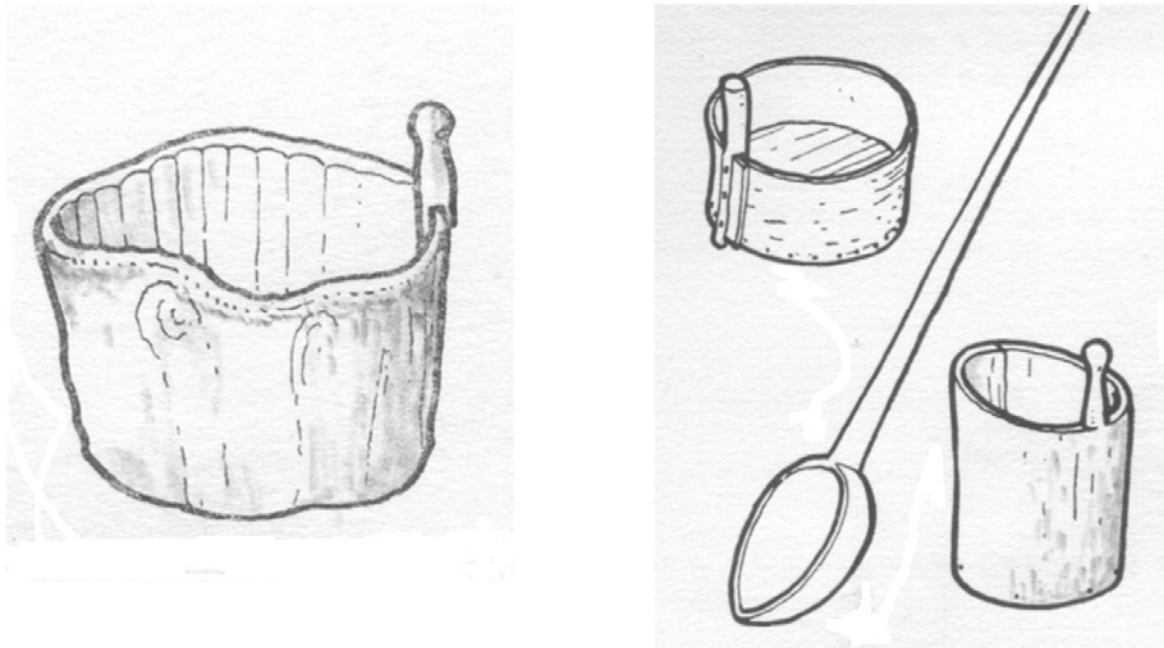
A faszindellyel (fűrészelt falapocskákkal) borított fedeles kapu tetőgerincét tulipánzindelysorral díszítették. A tetőt tartó kettős gerenda és a két hatalmas keresztmetszetű oszlop stabilitását a csapozáson kívül, a motívumszerű beeresztéssel készülő könyökfa biztosította. A szögben vágott gerenda végekre rozetta motívumot faragtak, a két oszlopon vésett virág motívum és ékfaragásos díszítés látható. A kapu arányainál megfigyelhető a felfelé csökkenő, egyre könnyedebb szerkesztési elv. Az egyharmadnyi magas alsó tömör deszkákhoz egy áttört lécbetétes részt erősítettek, melynek szintén a felső egyharmada teljesen nyitott.

15. ábra. Székely kapu

A székely kapuk famegmunkálása komoly figyelmet (fizikai állóképességet) igényelt, az összeróvott részek pontos megmunkálással, jó szerszámok használatával készülhettek, jó arányérzékkel és esztétikai igényességgel.

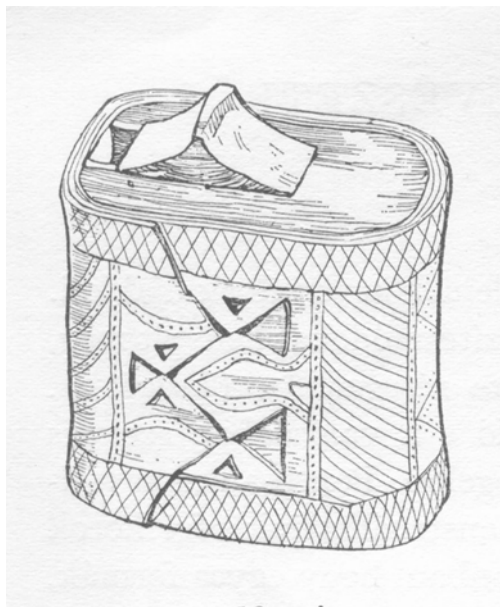
Az összetett szakmai munkát igénylő kapukészítés mellett, ne feledkezzünk meg az egyszerűnek tűnő, de szintén jó anyag- és technikaismeretet igénylő egy fából készített faműves tárgyakról sem. A mai napig készülnek egy darab fából – szinte – csak egy késsel és (köszörült kanalas vésővel) alakított használati tárgyak, amelyeket – néprajzi érdekességük miatt is – érdemes megismerni. (16. ábra)

16. ábra. Tömör fa és kéreg tárgyak

Az egy fából készülő vékához, a különböző tároló és mérőedényekhez általában hárs, juhar vagy valamilyen gyümölcsfát választottak. A megfelelő fafajta kiválasztása is fontos volt, mert pl. a cersav tartalmú tölgyből nem készítettek gabonamérő vékát. A 16. kép jobb oldalán a felső mérőedényt külön fanyéllal készítették. A kéregtárgyak mindig cseresznye vagy nyírfa kéregből készültek. (Kis mennyiség lefejthető egy-egy fáról, annak sérülése nélkül) Faműveseknek azt a tapasztalati tanácsot is tovább adták mindig a régi öregek, hogy az élő fához (a női ciklust is befolyásoló holdtölte) alkalmával nem tanácsos hozzányúlni, mert ilyenkor a nedvek bősége miatt megmunkálás után gyorsabban tönkremegy az elkészített tárgy. Ahogyan az erdészekkel megtanítják (remélem még napjainkban is) hogy fakivágáshoz a holdtölte ciklusok középső intervalluma a legmegfelelőbb, úgy erről illik tudni a faműveseknek is!

Hihetetlen módon feledésbe merült, ez a pontos, precíz munkát és kezűgyességet igénylő tárgykészítési mód, pedig a fakéreg a legarchaikusabb tárgyainkhoz tartoznak. Ősi geometrikus motívumdíszítése és vágott, fűzött szerkezeti összeépítése révén a legkülönösebb tárgyi örökségünk. (17. ábra)

17. ábra. Kéreg sőtartó

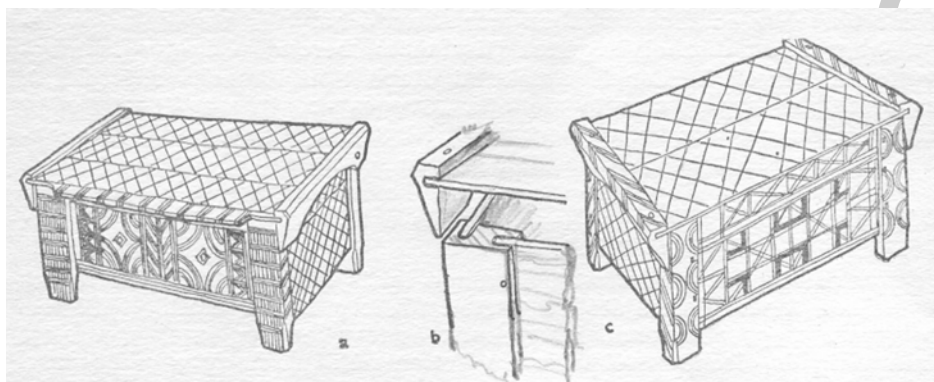
A kéregtárgyak méltán tartoznak a pásztorkésztségek sorába, mert készítésük türelmet, ügyességet igényel. A képen látható sőtartó felső falapjába egy elhúzható fa" dugót"(nútot) erősítettek, amely mozgatással zárja, vagy nyitja a sőtartót. A nyírfa vagy egyéb kéreg tárgyak vagy nagyon kis oldalfal magassággal, vagy általában kettős falap közé ragasztva készültek. Régen csont- vagy kazeinenyvvvel ragasztották őket, mert a kéreg önmagában sérülékeny volt (lenne.)Fakerettel és alsó falappal történt merevítése. A nyersen összevágott oldallapot (palástfelületet) összeragasztás után nem szabad napon hirtelen szárítani, de még összeállítás előtt karcoljunk motívumokat, mert később száradás után már szakad a kéreg. A kéregtárgyak kör vagy ellipszis alakúak, mert palástjuk így önmagát merevíti így válnak szilárddá. A 18. képen, festett mélyítésű, osztják nyírfakéreg látható.

18. ábra. Nyírfakéreg doboz

Nem lehet eleget gyönyörködni egy ilyen egyszerű díszítési módban, és álmélkodásra készítő, hogy a geometrikus motívumok néhány alapformáját milyen változatos szépséggel karcolják például a zsíros fényű nádudvari kerámiákra, vagy a legősibb szuszékok lapjára!

A tömör famegmunkálásokhoz is kapcsolódik, de díszítése (karcolozása) miatt itt beszélünk a szuszék, vagy ismertebb nevén láda-bútorról, mely a ruhás vagy tároló szekrény elődje: egyszerű sarok pilléres szerkezettel, és azok közé becsúsztatott hornyolt deszkalapokkal készült. Ezeket az ősi ládákat kezdetben ácsok készítették (az asztalos ipar kialakulása előtt) és bár egyszerű szerkezeti összeállítással készültek, a díszítő igény akkor is benne élt az emberben, így – a rendelkezésre álló csekély szerszámfélékből választva – fém körzővel karcoloztak motívumokat a falapok felületére. Ezek a szuszékok is, az félkörívek és egyszerű vonalrajzok ellenére, végtelen szép – szinte – ornamentikus díszítettségűvé váltak! (19. ábra)

19. ábra. "Szuszékok"

A karcolozott vonalakat korommal, vagy földpáttal töltötték ki, természetesen növényi festőanyagokat is használtak. Ugyancsak korom volt a pásztortárgyak "festőanyaga" is a karcolozott felületek vonalainak kiemelésére. A pásztorok szaruból készített sótartóinak újrafogalmazásával készített "gurgulyák" láthatók a 20. képen.

20. ábra. Gurgulyák

A hagyományos motívumok felhasználásával – spanyolozott hatású – alsó szarutartóval és fa felső résszel, (faragott figurális tetővel) készített só és paprikatartók napjaink modern lakásaiban is mutatósak és ez – az élő hagyományápolás! A szarutest oldalán változatos életfabokrok láthatók.

A nevelés céltudatos voltát az emberiség nagy nevelői minden korban vallották.

Az ősi mítoszokban, regékben még egységet alkotott az ember és a természet. Az első varázslásokban benne van a tanítás fontossága, hiszen csak a tudás biztosította a megélhetést, ez jelentette az életet. A világ kezdete óta, az alkotás öröme, a művészet – az ember önkifejezési vágya indíttatásából – egy tőről fakadt:

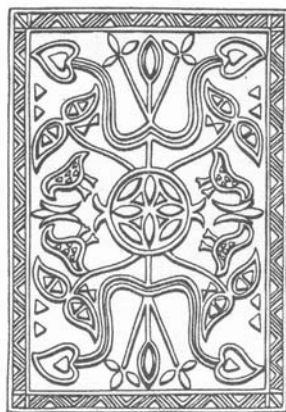
- a rajz, a vonal, a színek, az anyagalakítás – a grafika, a festészet, a kézművesség
- a ráolvasás, a mondókák, eposzok – a vers, az irodalom
- a rigmusok, a fohászok és sirató énekek – a dal, a zene
- a mozdulat, a mimika, a gesztusok – a tánc – mindegyikében meghatározó, a ritmus.

A ritmus tehát, nemcsak a néptáncban, népdalainkban, és a népi tárgykultúra minden területén jelen van.

Az ősi rajzok, tárgyak bizonyítják – hogy a legegyszerűbb társadalomszerkezet esetében is – az ember mindig ismerte az általános törvényszerűségeket és rendelkezett azzal a képességgel, hogy szimbólumokká sűrítse a környező világot.

Egy-egy nép a saját kultúrköréből saját környezetéből, sajátos jelképekkel is rendelkezik, de vannak olyanok, melyek az összemberiség számára azonos tudástartalommal bírnak. Ezek a "kozmikus"jelek; a Föld jele a köralakzat, de lehet, a legömbölyített sarkú négyzet is hasonló jelentéstartalmú. Az egyszerű jelrendszereknek a gyökerei igen mélyre nyúlnak vissza és a jelképeket világszerte csaknem minden nép használta, tehát sok jel univerzálisnak mondható. Ilyen jelek: föld, tűz, víz, és lég (levegő) a madár, a hal, a búza – tehát a négy őselem, és az életet jelentő szimbólumok. Napjainkban is ösztönössé kellene válni e – szimbolikus jeleket ismerő és használó – tudásnak, de a természet őserőinek tiszteletével együtt. Népi kézművesek, fazekasok – figyelem!

A Föld, a világmindenség szimbolikus megfogalmazása látható a Gyergyómonostoron készített kályhacsempén. (21.ábra)

21. ábra Világmindenség szimbólum

A mindenkori találékony ember felhasználta a környezetében fellelhető anyagokat és látványos tárgyakat volt képes az egyszerű törékeny szalmaszálból is alkotni! Az aratás utáni hálaadás megnyilvánulási formájának tekinthetők a szebbnél szebb formájú arató koszorúk. (az életet jelképező szimbolikus jelentésük vitathatatlan.) Az arató koszorúkkal azonos fonás technikával készíthetők például a kákából hajtogatott, fonott gyerekjátékok is.

Az idén nyáron, a Hagyományok Házának szervezésében, a fonható természetes anyagok felhasználási módjairól tartott, érdekes előadás sorozatainak egyikén – Bárány Mara útmutatásával – készítettem el kákából a 22. képen látható csörgőt. A káka, sás-szerű vízínövény, tapintása puha, a gyékényfélékhez tartozóan, könnyen, jól feldolgozható. A gyerekjáték készítése azonos az aratókoszorúk, a "búzaspirál" technikájával.

22. ábra Káka-csörgő

A kézműves tárgyakkal, technikai megoldásaikkal, a jelképekkel való foglalkozás, a jelkép és hiedelemrendszer megtanulása, egyúttal a régi értékrend elfogadását is jelenti. A kultúra ott kezdődik, hogy egy-egy közösség elfogadja, megítéli a jó vagy rossz fogalmát és azok szerint, a társadalmi normák szabályai szerint él. Napjainkban a népi kézművesek nemes feladata lenne, a hagyományőrzés, az ősi motívumok, jelképek köztudatba való visszaemelése, tárgyakon történő megjelenítése!

Hagyomány, napjaink tárgykultúrájában – látvány ötletek, segítő útmutatással

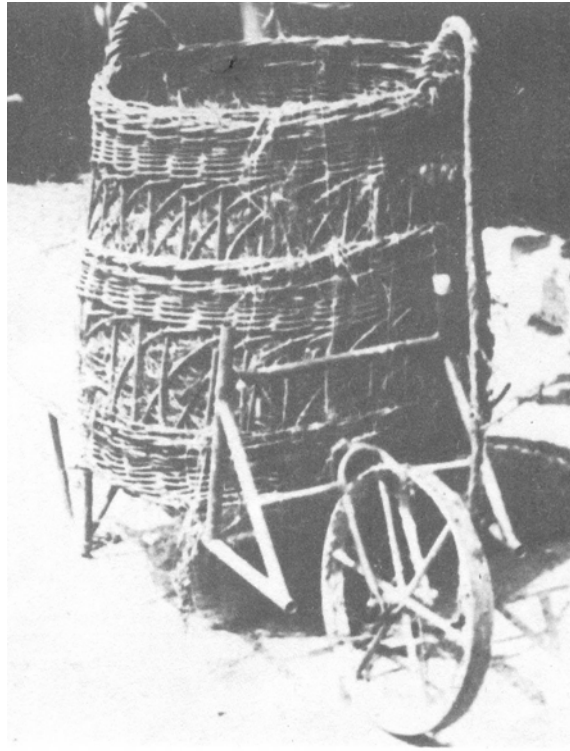
A népi tárgykultúra fejlődését, nem csak a hagyományos technológia és a fellelhető anyagok szabták meg, hanem kismértékben a rendelkezésre álló pénz, valamint a vásárlói igény. Más feladata, ennek elemzése, de hogy egy népi kézműves vállalkozó, – összefüggéseiben lássa a dolgokat, átfogó képet kapjon vállalkozása kezdetén – érdemes a látottakon kívül, felhívni a figyelmét az alábbi tervezési elvekre.

A tárgyak előélete – a gondolat. Amikor igény ébred egy ajándék- vagy használati tárgy elkészítésére, akkor az az első lépés, hogy megvizsgáljuk milyen céllal, mely funkcióra, milyen korosztály részére szeretnénk konstruálni. A megszülető gondolat és termék megvalósítás folyamatában, fontos szerepe volt régen és napjainkban is az ötletességnek. Csatári Ernő kosárfonó népművészmester víkendházánál, a hímeléssel díszített fűzvessző mellé – rendhagyó módon – fenyőbotokat alkalmazott, így hasznosítva a kidobált "szemétté vált" karácsonyfákat. A környezettudatos szakmaszeretet gyönyörű példája az így készült erkély mellvéd. (23. ábra)

23. ábra. Miskolci vesszőfont erkély – Csatári Ernő alkotása

Nézzünk meg egy másik példát, a hímelésre – ahol a (teher)könnyítés volt a cél. (24. ábra)

24. ábra. Vesszőfonás hímeléssel

Elsődleges szempont megválasztani, hogy a tárgy tökéletesen kielégítse a használhatóság és esztétikai elvárásokat, tehát megfelelő minőségű anyagot, és ahhoz a legalkalmasabb felületkezelési módot válasszuk ki. Falvédőnél például az anyag, a textúra, a színek megválasztása is lényeges. Csodálatos ritmusú szőttes, az erdélyi népi kézműves alkotás a "Szarkák szürkében" (25. ábra.)

25. ábra. Erdélyi népi kézműves falvédője

Az anyag sajátosságainak megfelelően – a funkciót is szem előtt tartva – vegyük sorra a gyártástechnológiai lehetőségeket és igyekezzünk határozott kialakítású, esztétikus alkotást létrehozni. Ne feledjük, a szerkezet és anyag kapcsolata bármilyen kialakítandó terméknel fontos.

Végezetül – hagyományőrző elhivatottsággal – merjünk meríteni a népművészet kincsestárából és alkalmazzunk anyagszerkezet összhangjához illeszkedő szimbolikus jelképeket, motívumokat.

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

A vizuális ismeretek, az arány fogalmának ismerete és tárgyak létrehozásakor azok alkalmazása, napjaink népi kézműves vállalkozóinál fontos követelmény. A vizuális képesség, – mint az ének–zene oktatásban a szolfézs – kibontakoztatható, ezért az arányok alkalmazásával történő tervezés, a jelképek, szimbólumok, a kompozíciós elvek ismerete a vizuálisgondolkodás és alkotókészség is fejleszthető.

Az általunk kedvelt és alkalmazott technikával, hozzunk létre érdeklődést–keltő látványterveket – erőteljes folthatású grafikákat – az arányok helyes alkalmazásával és megfigyelhetjük, hogy jelentős befolyásoló erővel fognak hatni a megrendelőkre.

Szokatlan tanács: a természetet használjuk kiindulópontnak, valamint higgyünk a harmóniában, mely a külvilágban és belső világunkban egyaránt működik. Így tettek az évezredekkel ezelőtt élt emberek is, a természet adta anyagok feldolgozásából éltek, illetve – és tisztelve – a természet rendjének törvényeit. Az anyag sajátosságait megismerve és fizikai tulajdonságaik tiszteletben tartásával konstruálták termékeiket, mely követni érdemes!

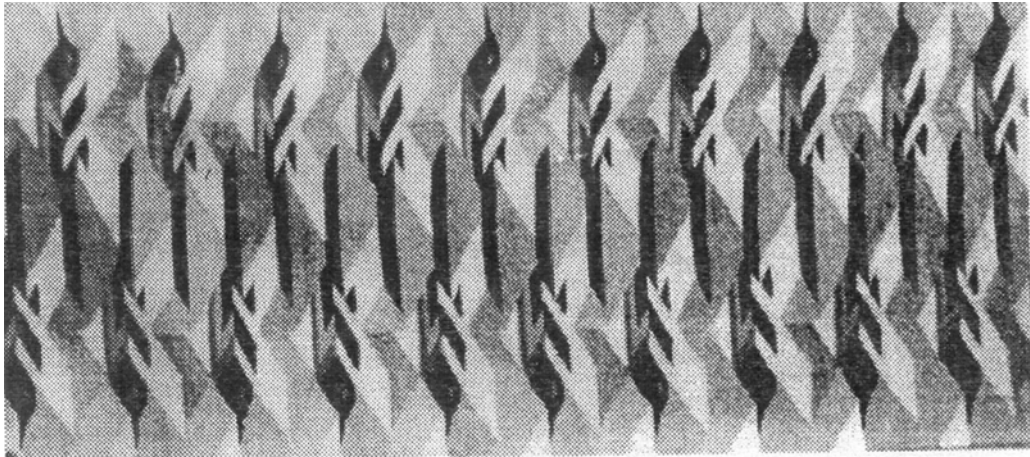
Tanulási ötletek:

Életfa motívumokkal a civilizáció során sok–sok helyen és népművészetünk bármely ágában is találkozhatunk. Tetszés szerint választva, gyűjtsenek világfa motívumokat, amelyek tetszőleges, más–más szempont szerint feldolgozásra kerülhetnek.

Honfoglalás kori leletek rajzait tanulmányozva megfigyelhetjük, hogyan öröködték át ezek a bronzból vagy csontfaragással készített rajzi motívumok, – fatárgyakon és textileken alkalmazott rajzi motívumokká. Keressünk képi példákat, felhasználhatjuk különböző tárolók díszítéseként, mindenki a saját szakterületén!

A kör alakzat, a Napkorong "lemásolása" sokféle formában, sok–sok tárgynál szerepelt díszítőmotívumként. Gyűjtsünk szőtteken, pásztorfaragásokon lévő rozetta, csillag, szarvas, madár motívumokat – érdeklődési körünknek megfelelően.

Gyűjtemények, népművészeti– iparművészeti folyóiratok, könyvtárak anyagaiból készítsünk saját gyűjteményt! Népi kézművesek figyelmébe ajánlom: merjenek felkeresni szakmájuk területén ismerős vagy ismeretlen embereket szakmai tevékenységük elmélyítése érdekében! Sikeres vállalkozóként se szégyelljék megemlíteni régi mestereik nevét, mint ahogyan ezt tette Bényi Eszter textilművész a Rábai Jánosnétól elsajátított szövési ismeretek dicsérete mellett. Kevés szín alkalmazásával – mégis gazdag színárnyalatokkal – alkotta képét, Weöres Sándor tiszteletére. (26. ábra)

26. ábra. Weöres Sándor emlékére

Keressünk szőtteseket, bokályokat és egyéb különleges formájú fazekas tárgyakat, népművészeti gyűjteményekben, "kéregtárgyak"-ról készített fotókat és figyeljük meg kialakításukat, geometrikus díszítő motívumait.

A pásztor tárgyak szinte mindegyike, díszítmény szempontjából is és szerkezetileg is különleges egyedi kialakítású, a nép ezért is nevezi őket "pásztorkésztségek"- nek, mert használhatóságuk, szépségük, a készítője ügyességén, találékonyságán múltott.

Művészeti örökségeink: a pásztortárgyak – a faművesek, a fajtáékkészítők kincsesháza. A csipkekészítők, szövösök, nemezelők részére is ajánlott tanulmányozása, a motívumok saját szakterületen történő felhasználása.

A néprajz, népművészet megismerése Malonyay Dezső (és sok kiváló néprajzos) könyvein keresztül ajánlott, de kiegészítésképpen – a teljesség hatását fokozva – feltétlenül töltsünk el egy teljes napot a Szentendrei (skanzenban) Szabadtéri Néprajzi Múzeumban, hogy megtapasztalhatjuk az igazi "népélet légkörét" Egy ilyen tanulmány-nap, többet jelent hónapokon át történő, könyvekből való tanulásnál!

A térben és időben történő sétálás közben – egy-egy falu házai között barangolva – sokkal észrevétlenebbül tudunk azonosulni régi korok berendezési tárgyaival, mint amikor csak látjuk a tárgyakat, valamelyik kiállítási polcon elhelyezve.

Látogassanak el környezetük közelében lévő skanzenba, vagy a régióban lévő tájházak valamelyikébe, esetleg a Néprajzi Múzeumba, és keressenek egy-egy szakmához kötődő használati eszközt, viseleti darabot, vagy berendezési- és használati tárgyat!

Keressenek növényi ornamentikáról választott virág motívumokat és alkalmazzák alkotásaik készítésénél!

Készítsenek fotókat, rekonstruáló rajzokat, tetsző, kiválasztott – újbóli gyártásra szánt – napjaink embere számára is hasznos tárgyokról!

A fotózott, rajzolt tárgyak között, szisztematikus rendben kövessék egymást azok, –

- amelyek érdekes szerkezeti kialakításuk, –
- amelyek használati funkciójuk miatt, és
- amelyek felületi kialakításuk, motívumaik miatt kerültek kiválasztásra.

A pásztorkészségek mindegyike, hihetetlen leleményességről tanúskodik. Egy-egy tárgy eredeti ötletek sokaságának tárháza. Többféle szempont szerint csoportosíthatjuk a pásztormunkákat!

Készítsünk fotó–rajz gyűjteményt az általunk különlegesnek, szépnek talált tárgyi anyagból!

Kereshetünk egyszerű faműves szerkezeteket, "öreg, elhagyatott" bútorokat, játékokat, csipkéket, szőtteseket, bokályokat és tálakat – figyeljük meg szerkezetüket, arányaikat, textúrájukat, vonalritmusukat, motívumaikat és arra a következtetésre fogunk jutni, hogy esztétikai hatásával, kialakításával – mindegyik – túlszárnyalja napjaink modern tárgyait.

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK

1. feladat

Mondja el saját szavaival a NÉPSZOKÁS meghatározását és beszéljen annak fontosságáról!

2. feladat

Soroljon fel jelképeket, és mondjon példákat a népi kézműves szakmák különböző területeinek, tárgyain történő megjelenítésére!

3. feladat

Melyek a legősibb tevékenységi formák és soroljon fel a kézművességre utaló régészeti emlékeket, kiemelten hangsúlyozva a szakmájához tartozóakat!

4. feladat

Keresse és nézze meg a szkíta leletet és gyűjtsön, figurális – a népművészet bármely területén fellelhető – ló vagy szarvas figurális motívumokat!

5. feladat

Keressen a népművészet bármely területén fellelhető népi motívumot, amely esetleg szakmai vállalkozása emblémájává is válhat!

6. feladat

Sorolja fel szakmájának hagyományos, ősi tárgyait és ismertesse egy termékének díszítési módját, az anyag előkészítéstől, a technológiai sorrenden keresztül az értékesítésig!

7. feladat

Nézz meg a 8. ábrán látható szőlőültető karót és keressen hasonló kialakításokat, ahol szélesebb felület lehet létre hozni (toldással, fűzéssel) vagy másképpen elérve azt a hatást.

MEGOLDÁSOK

A megoldások elbírálásánál fontos a teljesítmény, de soha ne tévesszük szem elől a tanuló egyén saját fejlődési ütemét!

1. feladatmegoldás

A népszokások részben a gazdasági ünnepekhez, és az emberi élet fordulópontjaihoz is kapcsolódnak, másrészt vallásos hiedelemrendszerből, a hagyományok ápolásából fakadt. A népszokás tehát, a nép dalaira, táncaira, öltözetére, viselkedésére vonatkozó bizonyos közösség ünnepei, magatartás formái, melyek az év "jeles ünnepei" során generációról generációra hagyományozódtak.

A népszokások ismerete, a hagyományápolás, népünk megmaradásának feltétele! Ahogy a magyar nyelv szépségének megőrzésével foglalkoztak Kazinczy Ferentől kezdve nagyon sokan, számunkra – népi kézművesek – számára elengedhetetlen, hogy Malonyay Dezső, Huszka István, Lükő Gábor, Kós Károly és más néprajzzal foglalkozó nagyságok nevét, munkáit megismerjük és alkalmazzuk az archaikus motívumokat termékeinknél.

2. feladatmegoldás

A jel, valamilyen dolgot, fogalmat, vagy valamilyen összefüggést kifejező kép, ábra, mindenki számára közérthető. A szimbólum: tárgy, fogalom vagy dolog, érzelmeket tükröző, sajátos lelki tartalommal rendelkező közismert jelkép. Például pelikán az önfeláldozást, a kettős galamb, a tulipán, vagy a szív a szerelmet szimbolizálja. Virágok például rozmaringos motívum, – szötteken, fazekas termékeken, famunkákon, pásztorkészségeken, – jegyajándékok szimbólumaként megjelenik. Életszimbólumok, aratókoszorúk, nap-rozetták, fa és hímzések termékeinél egyaránt díszítő motívum.

3. feladatmegoldás

A világ minden részéről fennmaradt fazekas emlékek bizonyítják az "agyag-művesség" létét. Talán mégis, a kézműves tevékenységek legősibb formáinak a szövés-fonást tekinthetjük, a fonható anyagokkal készített és sövényfonásos munkákat.

Kosártöredékek, bölcsők és lábbeli maradványok, valamint cserepeken fennmaradt szövés textúrájának lenyomatai találhatók a világ sok-sok országában. Időszámítás előtti időkből is megőrződtek fonható anyagokból készített tárgyak. A jég konzerválta az osztrák-olasz határon talált ősember – Ötzi – használati eszközeit, felszerelési tárgyait, sőt ruházati darabjait is. Svédországban, Mezopotámiában, Szibériában, Európa sok országában és rengeteg Magyarországon feltárt lelet bizonyítja a magas színvonalú kézműves tevékenységek létét.

4. feladat

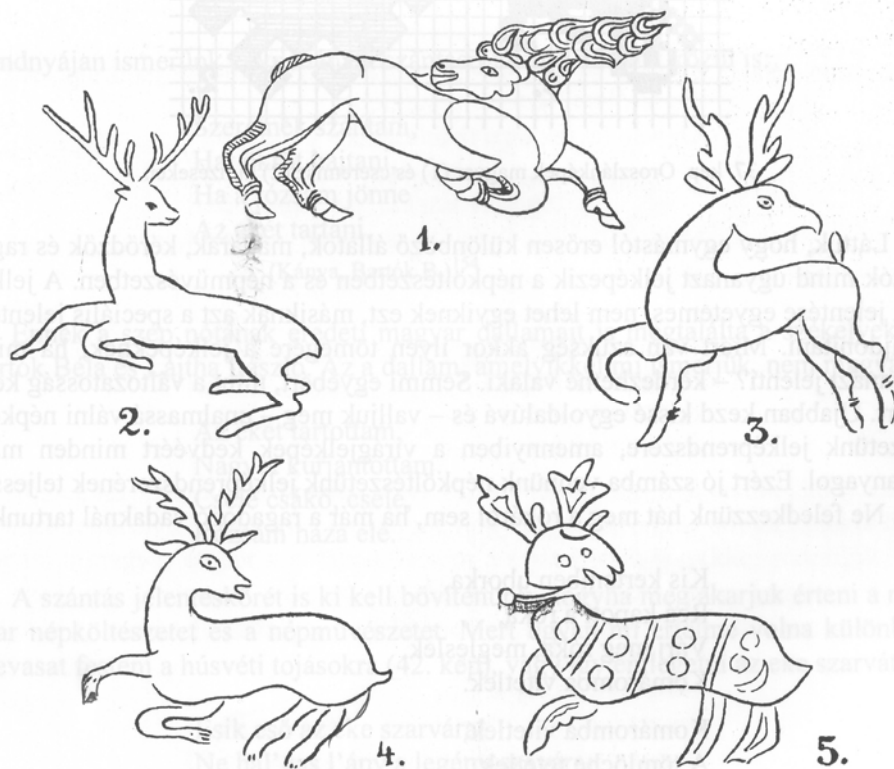
Nagyon sok kézműves tárgyunkon szerepel a szarvas motívum, ezért (Lükő Gábor könyvének segítségével) ezeket mutatom be. Tanulmányoztam az első, – Borsod megyében Zöldhalompusztán talált – honfoglalás kori szkíta leletet, a dunántúli pásztortarisznya bőrdomborításos– , az erdélyi bokályon és másik fazekas munkán lévő–, valamint az erdélyi hímzett szarvas motívumokat is. (27. ábra)

27. ábra. Szkíta, dunántúli, erdélyi fazekas munkákról és hímzéses szarvas motívum

5. feladat

A népi kézműves szakma leendő szövőseként – igény felmérés alapján – a hevesi szövőműhelyekben töltött gyakorlati évek hatására, elképzelésem, hogy "kelengye" jellegű szőtteket fogok készíteni. Évekkel ezelőtt, vásároltam az (időközben sajnos megszűnt) "Móring" Népművészeti Boltban – bízom üzleti tervem sikerességében – emblémaként egy palóc törülköző motívumát fogom kiválasztani. (28. ábra)

28. ábra. "Párban" szőttes

6. feladat

A népi kézműves szakma faművese vagy/ és, fajták készítője a pásztorkészségek felsorolásával kezdem: a legősibb tárgyak közül először az egy fából kivájt ivócsanakot, ivókanalakat említem, a különböző gabonafélék tárolására szolgáló tárolóedények is készültek egy fatömbből de, készítették őket szíjácsból hasított kéregből is. A rovással, karzolózott díszítéssel ellátott kéreg sótartók is a pásztortárgyak ősi példái. Nagyon ötletes nyitószerkezettel készítették a beretvatokokat, (én ezeket Malonyay Dezső könyveiben tanulmányoztam)

A kapuk és a ládabútorok készítését csak komoly faműves gyakorlat után vállalhatja el valaki, érdekesnek tartom a rozettákat, melyek nagyon sok fából készített terméken szerepelnek díszítő motívumként, ezért ezek készítése menetét fogom elmondani. Elsődleges a célnak megfelelő fafajta kiválasztása, faragáshoz lehetőleg juharfát választanék, majd (viszonylag jó áron) a jó minőségű (légszáraz) lehetőleg göcsmentes faanyag beszerzése.

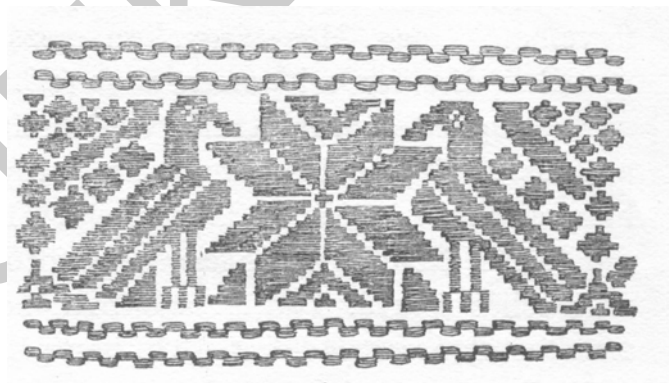
Egy kisebb tárgy, például egy névjegytartó díszítésénél eldöntöm, hogy 6 vagy 12 szirmú naprozettát, esetleg forgó, vagy kettős forgórozettát fogok-e készíteni. Tervegyeztetéssel, vagy előzetes megrendelés alapján, esetleg saját termék bevezetése révén eldöntöm a készítendő darabszámot, kiszámítom az anyagszükségletet.

Az előkalkuláció és anyagbeszerzés után az előkészítésre is gondosan odafigyelek. Az anyag gyalulása, csiszolási folyamatai után előrajzolom körzővel a kívánt rozettát, majd éles szerszámokkal elkezdem a vágást és vésést. A motívumok megfelelő szabályos kialakítása után elvégzem a lenolajkencével, vagy páccal történő felületkezelést. Kellő időtartamú száradás újra csiszolás után megismétlem a felületkezelő anyag réteg felhordását.

Az előzetesen szórólapokkal, vagy konkrét forgalmazóval történt marketing munka után, gondot fordítva az igényes és tetszetős csomagolásra, elszállítatom az elkészült terméket.

7. feladat

A szélesítő toldások, ezeken a textileken motívumokká, díszítéssé válnak – nem hatnak toldásoknak – csodálatosan, kettős rendeltetéssel "töltik be" feladatukat. (29.ábra)

29. ábra. Szélesítő motívumok

IRODALOMJEGYZÉK

FELHASZNÁLT IRODALOMFELHASZNÁLT IRODALOM

1. Kós Károly: Tájak, falvak, hagyományok Kriterion Kiadó 1976.
2. Dienes István: A honfoglaló magyarok CORVINA Kiadó 1973
3. Kós Károly: Népélet és néphagyomány Kriterion Kiadó 1972
4. Nagy Mari– Vidák István: Kaskötés, kosárfonás Népművelési Propaganda Iroda 1978
5. Textiltechnikák Képzőművészeti Főiskola és Magyar Nemzeti Múzeum 1993
6. Fél Edit, Hoffer Tamás : A magyar nép művészete CORVINA Kiadó 1966
7. K.Csilléry Klára:A magyar nép bútorai CORVINA Kiadó 1969
8. Lükő Gábor: A magyar lélek formái Lükő G. Örökösei – Táton Kiadó 2001
9. Malonyay Dezső: A magyar nép művészete Franklin-Társulat Kiadása, 1922.

AJÁNLOTT IRODALOM

- Kocsi Márta– Csomor Lajos: Festett bútorok... Népművelési Propaganda Iroda 1991
- Dömötör Tekla: Magyar népszokások CORVINA Kiadó 1972
- Magyar néprajzi lexikon I–V. Főszerkesztő: Ortutay Gyula Akadémiai Kiadó 1977–1982
- Szász Tibor: Famunkák szakszerűen Műszaki könyvkiadó 1986
- Jankovics Marcell: Jelképkalendárium Panoráma Kiadó 1988
- K.Csilléri Klára: A magyar nép bútorai CORVINA Kiadó 1972
- Fay Aladár: A magyarság díszítő ösztöne Püski Kiadó 1994

A(z) 1004-06 modul 035-ös szakmai tankönyvi tartalomeleme
felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
31 215 02 0010 31 01	Csipkekészítő
31 215 02 0010 31 02	Fajátékkészítő
31 215 02 0010 31 03	Faműves
31 215 02 0010 31 04	Fazekas
31 215 02 0010 31 05	Gyékény-, szalma- és csuhéjtárgykészítő
31 215 02 0010 31 06	Kézi és gépi hímző
31 215 02 0010 31 07	Kosárfonó és fonottbútor-készítő
31 215 02 0010 31 08	Szőnyegszövő
31 215 02 0010 31 09	Takács
31 215 02 0100 21 01	Kosárfonó

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:
21 óra

MUNKANYAG

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1–2008–0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
1085 Budapest, Baross u. 52.

Telefon: (1) 210–1065, Fax: (1) 210–1063

Felelős kiadó:
Nagy László főigazgató